

Innovatie in de land- en tuinbouw 2019

In opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
November 2020, M.A. van Galen en R.W. van der Meer

Hoofdpunten

Innovatie

In 2018 bedroeg het aandeel innovatoren en vroege volgers 7%. De streefwaarde van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hiervoor is 10%.

Vernieuwing

De ondernemers in de primaire sector nemen meestal zelf het initiatief voor vernieuwingen op het bedrijf. De ontwikkeling vindt meestal plaats door anderen.

Kringlooplandbouw

Respondenten vinden kringlooplandbouw en verduurzaming belangrijk voor de toekomst van de sector en het eigen bedrijf. Beperken energiegebruik, afvalstromen en gewasbeschermingsmiddelen belangrijk.

Positie in de keten

Respondenten ervaren een zwakke positie in de keten. Versterken relatie met burger, wetgeving oneerlijke handelspraktijken en kortere ketens als oplossing. Nieuwe keurmerken worden niet gezien als oplossing.

Achtergronden

De Innovatiemonitor is een enquête onder deelnemers van het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research naar doorgevoerde vernieuwingen en de perceptie van ondernemers op het gebied van innovaties.

Resultaten

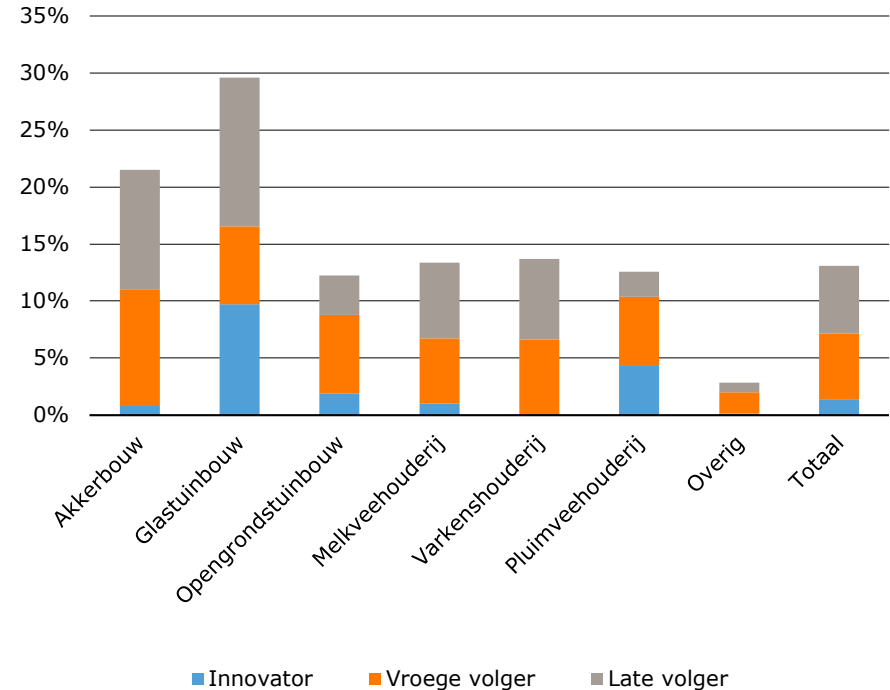
Jaarlijkse meting innovaties

Het percentage innovatoren en vernieuwers wordt vastgesteld op basis van vragen die jaarlijks in de enquête terugkomen. Hierdoor is het mogelijk de uitkomsten van verschillende jaren met elkaar te vergelijken. Gegevens van eerdere jaren zijn beschikbaar via www.agrimatie.nl

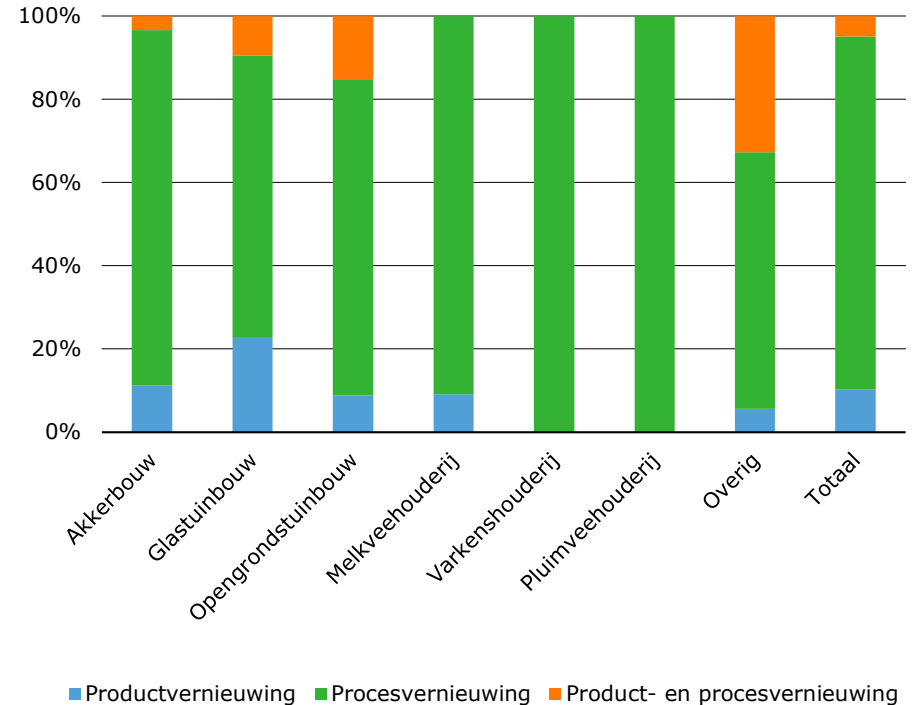
Streefwaarde innovatoren en vroege volgers niet gehaald

- In 2018 behoorde 7,2% van de land- en tuinbouwbedrijven tot de groep innovatoren of vroege volgers. De streefwaarde van het kabinet van 10% is daarmee niet gehaald. Zie: [Rijksbegroting](#).
- Het percentage bedrijven dat vernieuwingen doorvoerde die echt nieuw zijn voor de sector lag rond de 1%. De groep vroege volgers was bijna 6% van de bedrijven.
- De glastuinbouw was, net als in eerdere jaren vaak het geval was, de sector met de meeste innoverende bedrijven. Ook in de akkerbouw vond relatief veel vernieuwing plaats.

Procesvernieuwing belangrijkste vorm van vernieuwing

- Het overgrote deel van de vernieuwingen (85%) betrof procesvernieuwingen. Productvernieuwingen kwamen in de tuinbouw meer voor dan in de andere sectoren.
- Opvallend is dat er dit jaar in de monitor geen productinnovaties in de varkenshouderij en pluimveehouderij werden gemeten. Er zullen in Nederland wel bedrijven zijn geweest met productinnovaties, maar deze waren niet vertegenwoordigd in de enquête.
- In de varkenshouderij en pluimveehouderij werden wel procesinnovaties en vernieuwingen waargenomen die vooral te maken hadden met duurzame energie, ledverlichting. Ook verneveling van probiotica is een gebruik dat in opkomst is en moet bijdragen aan diergezondheid en beperking van het antibioticagebruik in de veehouderij.

Verdieping

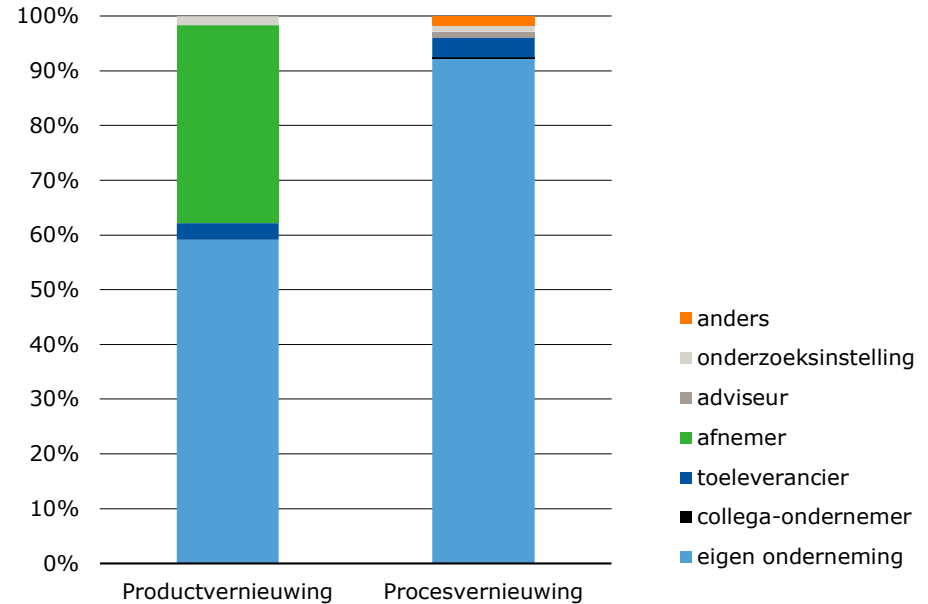
Wisselende vragen rondom vernieuwing

De enquête bevat vragen rondom vernieuwing die jaarlijks wisselen om in te kunnen spelen op interessante thema's. Deze rapportage belicht enkele aspecten rond samenwerking en informatiebronnen die door de ondernemers worden gebruikt. Daarnaast zijn er vragen gesteld over het thema Kringlooplandbouw.

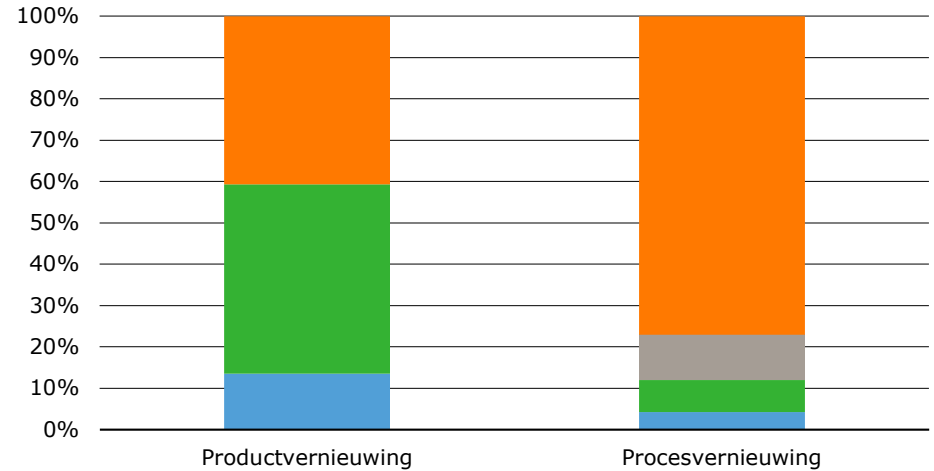
Vernieuwers: ondernemer zelf initiatiefnemer van vernieuwing

- De vernieuwingen die worden doorgevoerd op het bedrijf werden meestal op initiatief van de ondernemer zelf doorgevoerd.
- Bij productvernieuwingen was de initiator naast de ondernemer vaak de afnemer.

Ontwikkeling nieuwe processen voornamelijk door anderen

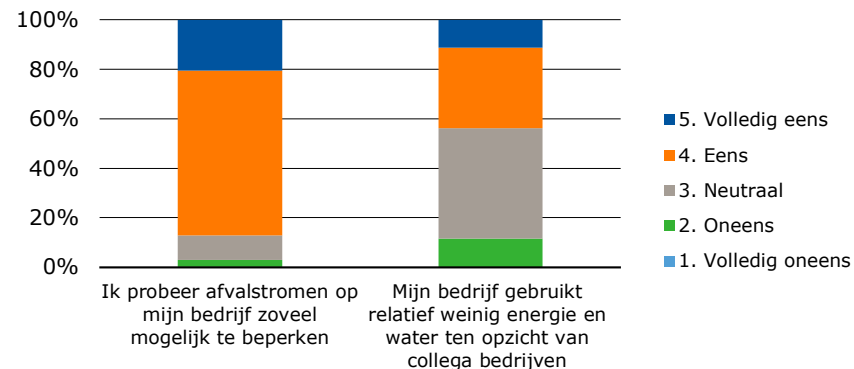
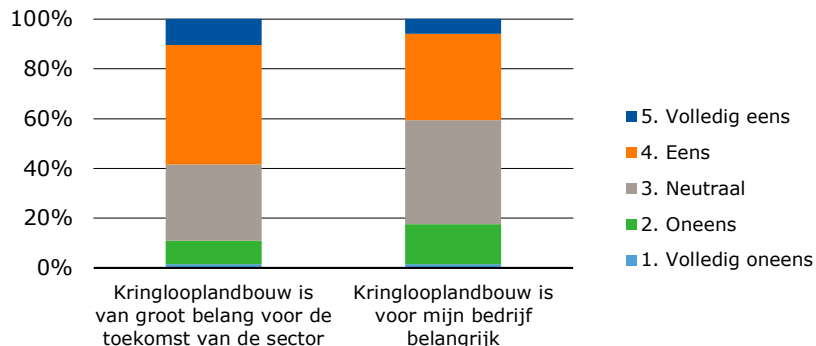
- Procesvernieuwingen werden vaak doorgevoerd op initiatief van ondernemer en soms van de toeleverancier (zie vorige figuur). De ontwikkeling van de vernieuwing werd meestal door anderen gedaan.
- Productvernieuwingen werden vaker door de agrariërs zelf ontwikkeld of in samenwerking met andere bedrijven.

- Uitsluitend andere onderneming of instelling
- Hoofdzakelijk anderen
- Samenwerking met andere ondernemingen
- Eigen (agrarische) onderneming

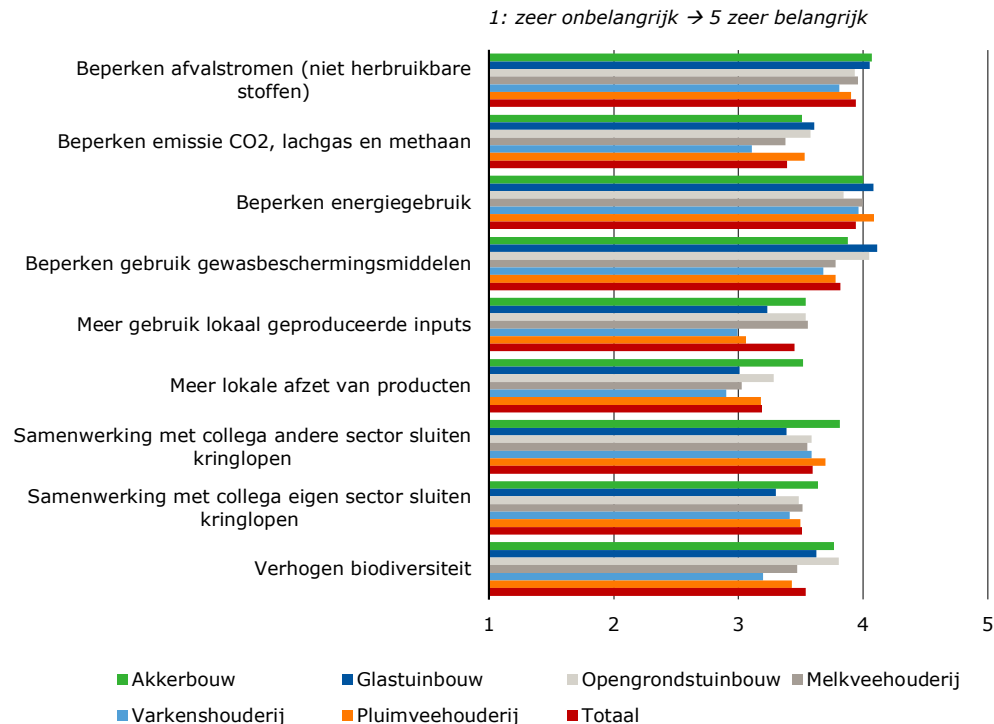
Kringlooplandbouw

- Kringlooplandbouw is sinds een paar jaar een belangrijk speerpunt van het beleid van het ministerie van LNV. Aan boeren en tuinders is in 2019 gevraagd of ze het eens zijn met een aantal stellingen over kringlooplandbouw.
- De meeste ondernemers zijn het ermee eens dat kringlooplandbouw belangrijk is voor de toekomst van de sector. Slechts ongeveer 10% is het daarmee oneens. Ook voor de toekomst van het eigen bedrijf werd kringlooplandbouw door veel ondernemers als belangrijk beschouwd.
- Vrijwel alle bedrijven gaven aan afvalstromen al zo veel mogelijk te beperken en veel bedrijven waren ook van mening dat ze al relatief weinig energie en water verbruiken in vergelijking met collega- bedrijven.

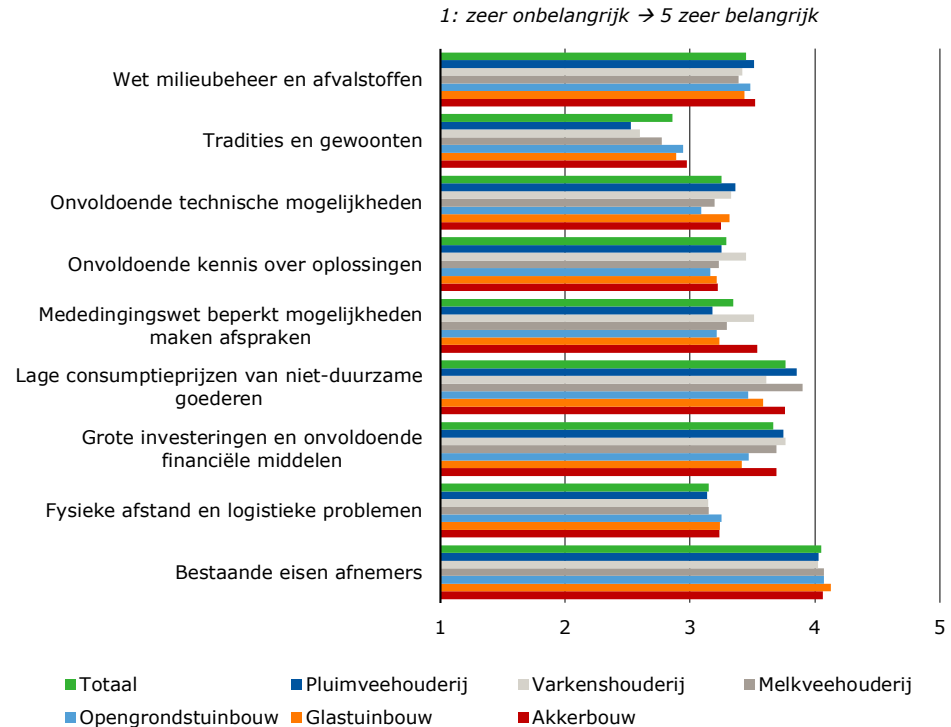
Beperken energiegebruik en afval belangrijk voor bedrijven

- Een aantal elementen die zouden kunnen horen bij kringlooplandbouw zijn voorgelegd aan de ondernemers waarbij het belang ervan door de ondernemers is gescoord op een vijfpuntsschaal van 1 zeer onbelangrijk tot 5 zeer belangrijk. De gemiddelden staan in de figuur weergegeven.
- Het beperken van energiegebruik, afvalstromen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt door de meeste ondernemers belangrijk gevonden. Ook samenwerking met andere bedrijven wordt door ongeveer 60% van de bedrijven belangrijk of zeer belangrijk gevonden, met name door ondernemers in de akkerbouw. Hetzelfde geldt voor verhoging van de biodiversiteit.
- Er kan geconcludeerd worden dat verduurzaming en kringlooplandbouw sectorbreed van belang gevonden wordt.

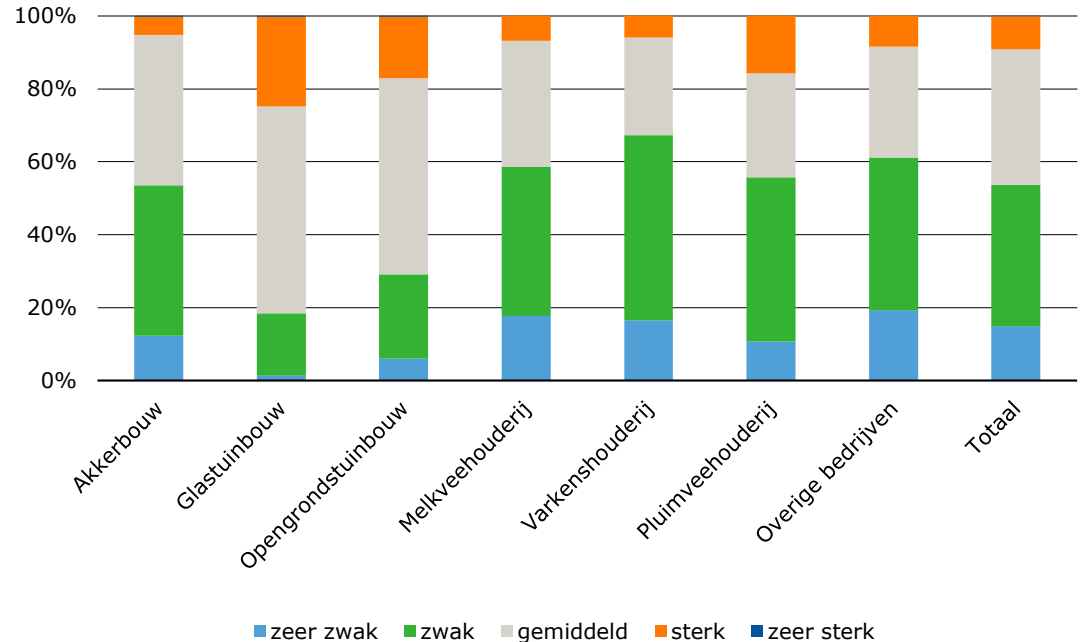
Bestaande eisen en goedkope voeding belemmeren verduurzaming

- Belemmeringen voor het sluiten van kringlopen zien boeren en tuinders vooral in bestaande eisen van afnemers en lage prijzen van niet-duurzame producten. Ook investeringen en onvoldoende financiële middelen worden relatief vaak genoemd, net als de wet milieubeheer en afvalstoffen (bijvoorbeeld hergebruik potgrond). De (tegenstrijdige) mestwetgeving is vaak genoemd bij de open vragen.
- Te veel en veranderende regels worden in de open vragen ook veel genoemd als belemmerend: 'De regelgeving sluit niet aan op de praktijk', 'De regelgeving denkt niet mee'. Daarnaast vindt een behoorlijk aantal respondenten de term 'kringlooplandbouw' een vaag begrip dat nog niet helder is gedefinieerd: 'Er zit geen duidelijke lijn in.'
- Een aantal ondernemers schrijft dat er voor verduurzaming onvoldoende wordt betaald.

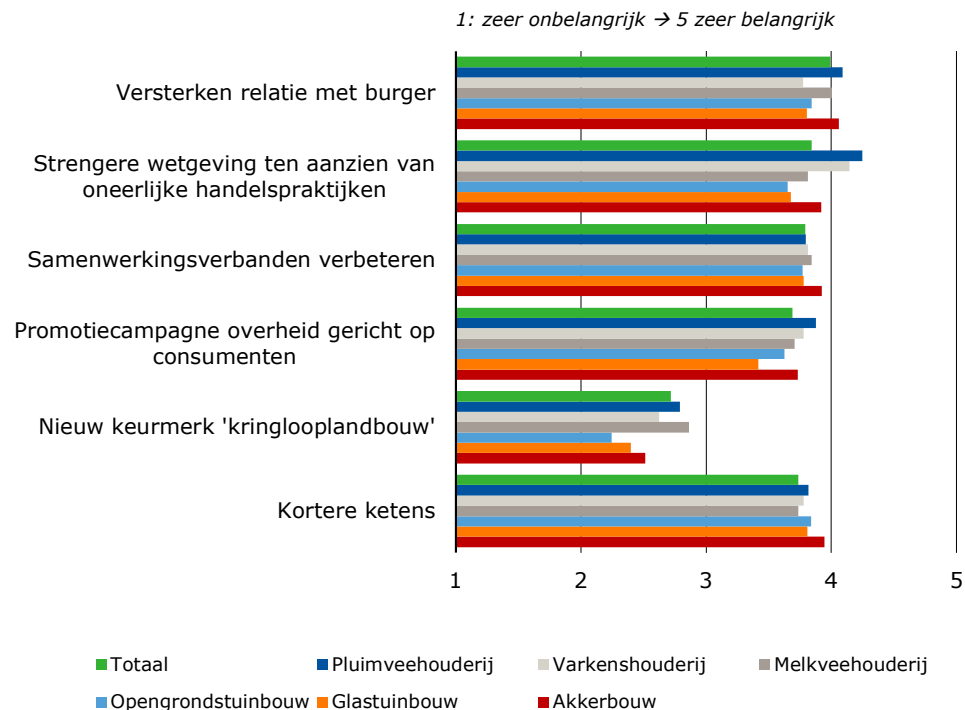
Boeren en tuinders vinden dat ze een zwakke positie hebben

- In veel sectoren vinden ondernemers dat ze een zwakke positie hebben ten opzichte van afnemers.
- Vooral in de veehouderij en akkerbouw zijn er weinig ondernemers die de eigen positie sterk vinden. In de tuinbouw vinden meer ondernemers de eigen positie gemiddeld of sterk.

Oplossingen voor zwakke positie niet in nieuwe keurmerken

- Gevraagd naar manieren om de positie van boeren en tuinders te verbeteren, geven de meeste ondernemers aan die niet te zien in nieuwe keurmerken: 'Er zijn al te veel keurmerken.'
- Het versterken van de relatie met de burger, strengere wetgeving ten aanzien van oneerlijke handelspraktijken (daar is inmiddels een nieuwe richtlijn van de EU voor opgesteld), samenwerkingsverbanden versterken, en kortere ketens worden wel als oplossing gezien, evenals promotiecampagnes van de overheid gericht op consumenten.
- Tussen de sectoren zijn geen grote verschillen behalve dat in de intensieve veehouderij wetgeving over oneerlijke handelspraktijken belangrijker wordt gevonden, en dat men vooral in de tuinbouw veel moeite heeft met nieuwe keurmerken. Daar zijn ook al relatief veel verschillende certificeringen in gebruik.

Achtergronden

Vraagstelling en definities

Op verzoek van het ministerie van LNV voert Wageningen Economic Research jaarlijks de Innovatiemonitor uit. In het onderdeel 'achtergrond' van deze rapportage wordt de vraagstelling en de afbakening van de Innovatiemonitor toegelicht. Ook worden definities gegeven van de begrippen die in deze rapportage worden gebruikt.

Hoe vernieuwend is de Nederlandse land- en tuinbouw?

Situatie

Innovatie en vernieuwing in de Nederlandse landbouw is belangrijk voor de versterking van de concurrentiekracht en het realiseren van beleidsdoelstellingen ten aanzien van duurzaamheid. Het ministerie van LNV voert beleid om innovatie en vernieuwing in de land- en tuinbouw te bevorderen.

Uitdaging

LNV streefde naar minimaal 10% innoverende bedrijven in de land- en tuinbouw in 2018. De streefwaarde geldt voor het totaal van innoverende bedrijven en vroege volgers.

Vraagstelling

Wat is het aandeel vernieuwende bedrijven in de land- en tuinbouw?

De Innovatiemonitor: een enquête onder deelnemers aan het Bedrijveninformatienet

Opdrachtgever

- De Innovatiemonitor wordt uitgevoerd door het Centrum voor Economische Informatievoorziening (CEI), dat is ondergebracht bij Wageningen Economic Research in opdracht van het ministerie van LNV.

Jaren en sectoren

- De enquête is in 2019 gehouden en heeft betrekking op vernieuwingen in 2018. De resultaten worden uitgesplitst naar sectoren voor zover mogelijk.

Enquête

- De Innovatiemonitor bestaat uit een jaarlijkse enquête onder land- en tuinbouwbedrijven die deelnemen aan het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research.
- In 2019 vulden 887 ondernemers de enquête in, een respons van ruim 70%. Het is niet uit te sluiten dat ondernemers die positiever tegenover kringlooplandbouw staan in grotere mate hebben gerepsondeerd dan ondernemers die er minder positief tegenover staan.

Afbakening innovaties

- In de Innovatiemonitor gaat het om vernieuwingen die doorgevoerd zijn op de primaire land- en tuinbouwbedrijven.
- De ondernemer schat zelf in of een vernieuwing innovatief is of niet. De enquêteur van Wageningen Economic Research met kennis van de sector, kan helpen om tot een goede inschatting te komen.
- Hierbij gelden de volgende richtlijnen:
 - Of iets innovatief is, **hangt niet van de hoogte van het investeringsbedrag af**. Vernieuwingen die een duidelijke invloed hebben op de bedrijfsvoering kunnen als innovatief bestempeld worden, ook als het investeringsbedrag relatief beperkt is.
 - Of iets innovatief is, **hangt niet van de financieringswijze af**. Het doet er niet toe of een vernieuwing met eigen middelen, subsidies of geleend geld is gefinancierd.
 - Of iets innovatief is, **hangt niet van de eigendomssituatie af**. Als een vernieuwing op het bedrijf heeft plaatsgevonden waar de ondernemer niet 100% eigenaar van is (bijvoorbeeld een sorteermachine die eigendom is van een telersvereniging), is het bedrijf innovatief.

Definities

- **Innovatoren** zijn die ondernemers die als eerste in de sector een vernieuwing hebben doorgevoerd.
- **Vroege volgers** zijn die ondernemers die bij de eerste 25% horen die een bepaalde procesvernieuwing hebben doorgevoerd. Voor productvernieuwing is er geen categorie vroege volgers.
- De **late volgers** zijn die ondernemers die wel een of meer procesvernieuwingen hebben doorgevoerd, maar niet bij de eerste 25% behoren. Of het zijn die ondernemers die een productvernieuwing hebben doorgevoerd, maar dat niet als eerste in de sector hebben gedaan.
- De vroege en late volgers vormen samen met de innovatoren de groep **vernieuwers**.
- **Procesinnovaties** zijn geïmplementeerde vernieuwingen of verbeteringen in het productieproces.
- **Productinnovaties** betreft het op de markt brengen van nieuwe of sterk verbeterde producten of diensten.
- **Meer informatie over de methodologie**
M.A. van Galen en L. Ge (2009). Innovatie-monitor 2008; Vernieuwing in de land- en tuinbouw ontcijferd. LEI-rapport 2009-027. LEI Wageningen UR.

Meer informatie

Ruud van der Meer

ruud.vandermeer@wur.nl

+31 (0)317 483134

www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research Rapport 2020-126

Projectcode 2282200373

Fotografie: Shutterstock

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het kader van Wettelijke Onderzoekstaak 'Economische Informatievoorziening' (projectnummer WoT-06-001-005).

